

Svenska intresseföreningen för valobservatörer

Observationer för demokrati

svenska valobservatörers rekommendationer
åren 2017-2022

Sammanfattning

- Jämställdhetsexperter behövs i internationella valobservationer föra att främja kvinnors politiska deltagande. Sverige bör driva på att riktlinjer och politiska beslut följs.
- Valobservatörer måste komma i tid för att upptäcka det fusk som sker långt före valdagen. Dessutom behöver valobservatörer stanna så länge efter valdagen att de kan följa sammanräkning och eventuella överklaganden.
- Kunniga lokalanställda är en förutsättning för valobservationernas resultat och kvalitet. Ge dem lön därefter.
- Fler svenskar bland beslutsfattarna – så att Sverige deltar i prioriteringar.

Det här är fyra angelägna rekommendationer från svenska valobservatörer till Utrikesdepartementet och Folke Bernadotteakademien under åren 2017–2022.

Svenska intresseföreningen för valobservatörer har gått igenom de 82 rapporterna från sexårsperioden och identifierat de rekommendationer som är vanligast förekommande, och de rekommendationer som i hög grad är avgörande för valobservationernas kvalitet och resultat. Med denna rapport vill vi öppna för en dialog med Utrikesdepartementet och Folke Bernadotteakademien om hur svenska valobservatörers erfarenhet och expertkunnande kan förbättra internationella valobservationer.

Slutrapporterna från EUs och OSSEs valobservationer¹ framhålls som mycket betydelsefulla för EUs utrikespolitik att främja fred, demokrati och mänskliga rättigheter. Sverige bidrar årligen med drygt 100 svenska valobservatörer. Men ytterst få svenska valobservatörer och valexperter deltar i besluten om vad som är särskilt värdefullt att observera i respektive land, respektive i tillsynen av att alla riktlinjer och policydokument efterföljs. Utan svenskar bland beslutsfattarna begränsas Sveriges möjligheter att delta i EUs utrikespolitiska prioriteringar. Svenska intresseföreningen för valobservatörer instämmer därför i slutsatserna från Expertgruppen för biståndsanalys utvärdering *In Pursuit of Sustainable Peace*, nämligen att det svenska stödet till valobservation kan få mer inflytande med seniora sekunderingar.²

Att öka kvinnors och flickors möjligheter till demokratiskt deltagande är sedan många år en utrikespolitisk prioritering både för EU och för Sverige. Sverige har ihop med de 57 deltagande staterna i OSSE och de 27 medlemsstaterna i EU kommit överens om att valobservationerna ska identifiera och analysera vad som hindrar kvinnors deltagande i valprocesser. Det finns tydliga riktlinjer. Det behövs inte fler policydokument. Vad som behövs är att redan antagna riktlinjer följs. Svenska intresseföreningen för valobservatörer rekommenderar därför Utrikesdepartementet att lyssna till de många förslag svenska valobservatörer lämnar och har lämnat för att åtgärda bristen på jämställdhetsanalyser inom OSSEs och EUs valobservationer.

Andra avgörande delar för meningsfulla valobservationer är tidslängden samt tillvaratagande av lokala resurser. Mer och mer fusk sker före valdagen, liksom efter valdagen när överklaganden inte hanteras korrekt. Då behöver internationella valobservatörer vara på plats. Under senare år har svenska valobservatörer noterat att observatörsinsatserna, inom OSSE, blivit så korta och kapaciteten så ansträngd att meningsfullheten ibland ifrågasatts. Det är en rekommendation från svenska valobservatörer att Sverige arbetar för att upprätthålla sex till åtta veckors valobservation, respektive att när behövt utöka med fler veckor.

De främsta avslöjarna av valfusk är landets egen befolkning. På grund av hot behöver de lokala valobservatörerna stöd från internationella valobservatörer. De internationella valobservatörerna behöver också stöd av lokala krafter för att kunna göra ett kvalificerat arbete. I rapporterna rekommenderar svenska observatörer att Sverige verkar för att lokalt anställda får skälig lön.

¹ OSSE – Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa. På engelska är förkortningen OSCE.

OSSE observerar via sitt kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (Odihr på engelska) val i sina 57 deltagande stater. Europeiska unionen organiserar via sin kommission valobservation i Afrika, Asien, Central- och Sydamerika, Mellanöstern, samt i Kosovo (eftersom OSSE under längre tid skött valadministrationen i Kosovo).

² EBA 07-2021 *In Pursuit of Sustainable Peace, An Evaluation of the Folke Bernadotte Academy 2008–2019*.

Innehåll	
Förord	5
Vad är en valobservation	6
Hinder för kvinnor observeras inte – trots riktlinjer	7
Att komma i tid och inte åka för tidigt	9
Lön för kvalitet och trovärdighet	10
Fler svenskar bland beslutsfattarna	11
Bilagor	
1. Kortkort historik över valobservation	
2. Kort beskrivning av Svensk intresseförening för valobservatörer	
3. Svenska rapporter från valobservationer 2017-2022 och referenser	
4. Tabell över observationsland och antal observatörer	

Förord

Det här är en rapport från Svenska intresseföreningen för valobservation. Föreningen har som syfte att verka för hög kvalitet på svenskt deltagande i internationell valobservation.

Med den här rapporten vill vi uppmärksamma de rekommendationer som svenska valobservatörer har lämnat till Utrikesdepartementet och Folke Bernadotteakademien under åren 2017-2022. I rekommendationerna har förbättringsmöjligheter och nödvändiga åtgärder för meningsfulla valobservationer lyfts fram.

Valobservation är en del av svensk utrikespolitik för fred och demokrati. Internationell valobservation kom att få ökad betydelse efter kalla krigets slut. Nuvarande svenska valobservationsverksamhet byggdes upp för drygt 30 år sedan och omfattar främst de observatörer svenska staten bidrar med till Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE, och till Europeiska Unionen, EU. Svenska riksdagsledamöter är också valobservatörer och verkar då ihop med ledamöter i OSSE-parlamentet respektive Europarådet. I EUs valobservationer förekommer att svenska EU-parlamentariker deltar. Därutöver skickar flera svenska politiska partier observatörer till sina systerpartier. I den här rapporten syftar begreppet *svenska valobservatörer* på de som är med i den statliga resursbasen.³

I Sveriges och EUs utrikespolitik används valobservationernas slutrapporter som underlag för förhandlingar om samarbete och handel. Det har gällt länder som söker en närmare relation till EU, exempelvis Nordmakedonien, Montenegro och Bosnien, och länder som är del i EUs östliga grannlandspolitik kallat Östliga partnerskapet, såsom Armenien, Azerbajdzjan, Georgien, Moldavien och Ukraina.

³ Mellan 1989 och 1995 bidrog Sverige med valobservatörer till FNs insatser, men det har inte varit aktuellt under senare år. Vid enstaka tillfällen har Sverige bidragit med valobservatörer till Organisationen för amerikanska stater, OAS, respektive The Carter Centre.

Valobservation är ett av EUs viktigaste utrikespolitiska verktyg och i EUs handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati står att EUs valobservationer ska användas än mer för att uppnå EUs utrikespolitiska mål.⁴

De 82 svenska rapporter som skrevs 2017-2022 har lästs av en arbetsgrupp om fyra personer från Svenska intresseföreningen för valobservatörer. Varje rapport har lästs av minst två personer. Tillsammans har arbetsgruppen sedan analyserat rekommendationerna samt identifierat både de vanligast förekommande och de mest avgörande rekommendationerna. Det senare handlar om avgörande för valobservationernas kvalitet. I urvalet har flera betydelsefulla rekommendationer fått stå åt sidan, till exempel proportioner mellan långtids- och korttidsobservatörer; observationer av sociala medier; önskemål om att återinföra gemensam avrapportering för korttids- och långtidsobservatörer; säkerhetsfrågor; och vikten av att skapa och använda institutionellt minne. Svenska intresseföreningen för valobservatörer planerar att ta med några av dessa rekommendationer i kommande årsrapporter.

Arbetsgruppen har också sammanställt hur många valobservationer som gjordes av OSSE respektive EU under åren 2017-2022, liksom hur många svenska valobservatörer som deltog.⁵ En lista över de svenska rapporterna finns i bilaga 3 Referenser.

I den här rapporten lämnar Svenska intresseföreningen för valobservatörer flera rekommendationer och förslag. Vi vill dessutom understryka att det bland föreningens medlemmar finns vaxexperter och valobservatörer som gärna skulle medverka i utvecklingen och utformningen av de förslag vi lämnar i rapporten.

Ystad, Malmö, Göteborg, Nyköping och Lidingö 10 september 2023
Styrelsen för Svenska intresseföreningen för valobservatörer
Tina Lundh, Becca Palmer, Daniel Olsson, Astrid Nuñez, Maud Johansson, Karl Lindberg
och Claes Johan Alexandersson.

Vad är en valobservation

OSSE har tre typer av valobservationer; valobservation, begränsad valobservation utan korttidsobservatörer, och vaxexpertbedömning. Även EU har tre typer av valobservationer; valobservation, vaxexpertsinsats och valuppföljningsinsats. Båda organisationerna gör förstudier som rekommenderar vilken typ av insats som bör användas.⁶

Organisation

OSSEs och EUs valobservationer består normalt av ledningsgrupp, långtidsobservatörer, korttidsobservatörer och korttidsobservatörer från olika parlament.⁷ Ledningsgruppen anländer till observationslandet ungefär åtta veckor före valdagen och de sista lämnar ett par veckor efter valdagen. Utöver ämnesexperter, som politisk analytiker, vaxsystemsanalytiker, rättssystemanalytiker, och medieanalytiker, har ledningen också logistik, säkerhetsexpert och administratörer till förfogande. Långtidsobservatörerna anländer vanligen cirka en vecka efter ledningsgruppen och stannar i regel sex veckor. Korttidsobservatörer är normalt i landet sex till åtta dagar.

⁴ EU Action Plan on human rights and democracy 2020-2024. Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the Annual meeting of the Declaration of Principles for International Election Observation, 7 Dec 2022.

⁵ Under sexårsperioden 2017-2022 har ett fåtal svenskar deltagit i ledningsgruppen eller vaxexpertgrupp utan att det blivit en svensk slutrapport. Deras återberättelser omfattas inte av denna rapport.

⁶ På engelska används förstudier termerna: Exploratory mission, respektive Needs Assessment Mission. Engelska för typer av valobservationer: OSSE: Election observation mission, EOM; Limited election observation mission, LEOM; Election assessment mission, EAM. EU: Election observation mission, EOM; Election expert mission, EEM; Election Follow-up mission, EFM.

⁷ Parlamentsledamöter som deltar i OSSEs valobservationer kommer från OSSE-parlamentet, Europarådet och Europaparlamentet. I EUs valobservationer deltar parlamentsledamöter från Europaparlamentet.

Metod

Ledningsgruppens ämnesexperter, uppräknade ovan, sammanställer information från långtidsobservatörerna och har kontakter med valmyndighet och politiska partier på högsta nivå. Långtidsobservatörerna blir tilldelade ett geografiskt område och ska i detta område analysera och rapportera om regionpolitik, valadministration, jämställdhetsaspekter, rättstillämpning, säkerhet, minoritetsaspekter, regionala media, kampanjarbete och kampanjfinansiering, med mera. Därutöver förbereder långtidsobservatörerna för korttidsobservatörerna genom att välja ut bilar, chaufförer och tolkar, ordna boende och dela in det geografiska området mellan korttidsobservatörerna. Dessutom förbereder och genomför långtidsobservatörerna en regional lägesbeskrivning för korttidsobservatörerna.⁸

Både långtids- och korttidsobservatörer arbetar i par med en observatör från ett annat deltagarland. Under valdagen observerar varje par ungefär 10-12 vallokaler. Efter valdagen observerar långtids- och korttidsobservatörer hur den regionala valkommissionen räknar samman resultaten från vallokalerna. Långtidsobservatörerna följer eventuella omräkningar och överklaganden om de är kvar på plats i sin region. Observationerna från de regionala områdena blir underlag till OSSEs respektive EUs valobservationers preliminära slutsatser respektive slutrapporter.

Svenskt deltagande

Antalet svenskar i valobservationerna varierar. När OSSEs valobservation har över 20 långtidsobservatörer är det ofta två svenskar bland dessa. I EUs valobservationer kan Sverige ha en eller två långtidsobservatörer. Till vissa länder inom OSSE-området med stor yta, stor folkmängd och strategisk betydelse, som till exempel Ukraina, har Sverige skickat upp till 10 långtidsobservatörer och mer än 35 korttidsobservatörer. Det är ovanligt med svenskar i valobservationernas ledningsgrupper.

De svenska valobservatörerna bildar en resursgrupp som förvaltas av myndigheten Folke Bernadotteakademin. Myndigheten ansvarar bland annat för att välja ut personer inför varje uppdrag, samt svarar för reseadministration, förberedelseutbildning och administration av återrapportering.

Efter varje observation skriver de svenska långtidsobservatörerna tillsammans en rapport till Utrikesdepartementet och Folke Bernadotteakademin. Den kallas här den svenska rapporten, för att undvika förväxling med OSSEs och EUs slutrapporter.

Det blev 15 svenska rapporter 2017, 17 rapporter 2018, 17 rapporter 2019, 6 rapporter 2020, 14 rapporter 2021 och 13 rapporter 2022. Sammanlagt 82 svenska rapporter.

På grund av pandemin blev det färre valobservationer under 2020. De som blev av var begränsade och saknade korttidsobservatörer. En lista över alla rapporter finns i bilaga 3 Referenser.

Hinder för kvinnor observeras inte – trots riktlinjer

Svenska valobservatörer framför i rapporterna att valobservationernas ledningsgrupp behöver en jämställdhetsexpert för att på ett godtagbart sätt kunna observera hinder för kvinnors politiska arbete. Jämställdhetsexperter kallas ibland genusexpert, jämställdhetsanalytiker, genusanalytiker eller expert på kvinnors politiska deltagande.

Att Sverige ska verka för en jämställdhetsexpert till observationsledningen är den vanligaste rekommendationen i de svenska rapporterna. Skrivningar om jämställdhetsintegrering finns med i alla rapporter, vilket varit och är efterfrågat av Utrikesdepartementet och Folke Bernadotteakademin både muntligt och i rapportmallen.

⁸ Långtidsobservatörernas logistikansvar är större i OSSEs valobservationer. I EUs valobservationer anlitar ledningsgruppen lokalanställda och anskaffar bilar.

Både OSSE och EU har riktlinjer och policybeslut om att valobservationer ska övervaka, observera och rapportera om kvinnors politiska deltagande.

The ODIHR will continue, as a part of its Election Observation Mission, to monitor and report on women's participation in electoral processes. When possible, additionally, the ODIHR will commission and publish reports specifically analysing the situation of women in electoral processes; ur 2004 OSCE Action Plan for the Promotion of Gender Equality⁹

OSSEs handlingsplan, antagen av OSSE-parlamentet, har skapats för att valobservationerna ska ta fram mer kunskap från varje land och varje valprocess om varför kvinnor är underrepresenterade. Bland de 57 deltagande staterna i OSSE är andelen kvinnor i parlamenten särskilt låg i Ungern 13 procent, Cypern 14 procent, Ryssland 16 procent, Turkiet 17 procent, Georgien 18 procent, Azerbajdzjan, Rumänien och Bosnien 19 procent.

I de länder där EU haft valobservation de senaste åren är andelen kvinnor i parlamenten ytterst låg i Nigeria 4 procent, Sri Lanka 5 procent och Libanon 6 procent.¹⁰

OSSE har en särskild handbok för observation av kvinnors deltagande i val, Handbook for Monitoring Women's Participation in Elections. En uppdaterad handbok publicerades i april 2023. I EUs handbok för valobservatörer finns ett kapitel som fokuserar på kvinnors politiska deltagande och därtill finns riktlinjer.¹¹

Trots riktlinjer, policybeslut och handböcker görs knappt någon systematisk insamling av uppgifter om kvinnors deltagande i valprocessen. De få uppgifter som presenteras av valobservationerna är kvantitativa; andelen kvinnor i valadministrationen, i parlament, respektive andel kvinnor synliga i massmedia.

Systematisk insamling är ett nyckelbegrepp inom valobservation. Det vill säga ledningsgruppen i en valobservation samlar in uppgifter från alla landsändar och inom samma ämnesområden. Som exempel kan tas att ledningsgruppen ber alla långtidsobservatörer att komma in med uppgifter om kandidater som nekats registrering respektive om utbildningen för de som ska arbeta i vallokal. Den systematiska insamlingen ska enligt metoden göra att godtycklighet kan undvikas.

Jämställdhet blev dock inte ett expertområde inom ledningsgruppen. Medan man hade två etniska minoritetsexperter och två statistiker fick ledningsgruppen ingen egen jämställdhetsexpert. I stället skulle frågan mainstreamas in i arbetet av hela den 21-medlemstarka ledningsgruppen. I de preliminära slutsatserna fanns skralt om jämställdhetsaspekter av valet. Även om flera långtidsobservatörer intervjuade organisationer angående genus och politiskt deltagande blev ämnet inte prioriterat av ledningsgruppen.

ur rapport från 2022

Ledningsgruppen skickade till exempel ut detaljerade underlag för hur bedöma vad som är hatpropaganda, men inga motsvarande för att bedöma jämställdhet. Inte heller fanns det några frågor rörande jämställdhet i de vägledande frågorna vi fick inför veckorapporterna. Ett problem kan ha varit att ledningsgruppens jämställdhetsansvariga hade dubbla hattar i stället för att ha en renodlad jämställdhetsroll.

ur rapport från 2022

I EUs och OSSEs handböcker finns förslag till vilka uppgifter som bör samlas in för att kunna analysera kvinnors politiska deltagande, respektive vad som är hinder för kvinnors politiska deltagande.

Handböckerna föreslår att observationsledningen samlar in exempel från regionerna på: hur eventuell kvoteringslag tillämpas; om kraven för att registrera sig som väljare hindrar; om kraven för att registrera sig som kandidat hindrar; ekonomiska hinder; hat och hot på nätet; våld i familjen; våld i politiken eller krav på att kvinnor efter att ha blivit framröstade ska dra sig tillbaka.

⁹ Odihr, Office for Democratic Institutions and Human Rights, är OSSEs kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter där valobservationsverksamheten är organisatoriskt placerad.

¹⁰ Uppgifter från Inter-Parliamentary Union: Monthly ranking of women in national parliaments 2023.

¹¹ Länkar till handböckerna se referenslistan.

Listan är lång och under senare år har våld mot kvinnor i politiken uppmärksamats i OSSE- och EU-kampanjer. Våld mot kvinnor definieras i dag som en allvarlig kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter. Men dessa kampanjer har inte nämnvärt påverkat uppläggen på valobservationer.

I de svenska rapporterna påpekas att handböckerna för hur kvinnors politiska deltagande ska observeras inte har nämnts och till synes inte har använts av ledningsgrupperna.

Deputy Head of Mission kommenterade under debriefingen att han skulle påtala till OSSE att det bör bli standard i insatsrapporter att ett stycke om kvinnors situation i politiken ingår i sammanfattningsdelen. Då detta är den del som läses av flest personer anser vi att detta är en viktig förbättring som bör följas upp av UD.

ur rapport från 2021

Fram till år 2011 hade många av OSSEs valobservationer en jämställdhetsexpert. Därefter har det ofta hävdats att alla experter i ledningsgruppen har ansvar för genusanalys, så kallad *mainstreaming*. Att det är en arbetsuppgift för alla framförs också från EU. Då experterna dessvärre brister vad gäller den systematiska insamlingen så blir det inget av det som skulle vara ett delat ansvar.

För att få till stånd analyser och slutsatser utifrån ett jämställdhetsperspektiv är det inte tillräckligt med att ämnesområdet integreras i verksamheten hos ledningen. De svenska observatörerna delar därför de synpunkter som i samband med tidigare missioner framförts från svensk sida, det vill säga att återinföra en genusexpert inom Core Team. Eftersom frågan är viktig från svensk sida föreslås vidare att medel borde kunna avsättas från statsbudgeten för att stärka OSCE/ODIHR i detta avseende och eventuellt finansiera en sådan expert.

ur rapport från 2019

Kräv mer av Core Team vad gäller analys av kvinnors politiska deltagande. Kräva att OSSE ODIHRs valobservationer använder egna handboken om kvinnors politiska deltagande.

ur rapport från 2019

Sammanfattningsvis menar OSSE och EU i riktlinjer och policydokument att valobservationer **ska** samla in uppgifter och **göra** analyser över vad som diskriminerar kvinnor i valprocesser. Men riktlinjer och policydokument tillämpas inte i praktiken. Långtidsobservatörer, svenska och andra, har försökt förmå ledningsgrupperna att systematiskt samla in uppgifter. Försöken har pågått i över tio års tid utan framgång. Det behövs mer tryck på observationsledningen för att de ska följa riktlinjer och policydokument. Därutöver behövs mer tryck på de som bestämmer vilka specialister som ska ingå i ledningsgruppen.

Svenska intresseföreningen för valobservatörer rekommenderar:

att Utrikesdepartementet lyssnar till de många förslag svenska valobservatörer lämnar och har lämnat för att åtgärda bristen på jämställdhetsanalyser inom OSSEs och EUs valobservationer; att Utrikesdepartementet tar fram en arbetsplan för hur Sverige kan medverka till genomförandet av EUs och OSSEs riktlinjer och policydokument för observation av kvinnors politiska deltagande.

Att komma i tid och inte åka för tidigt

OSSE-uppdragen fortsätter att bli kortare och kortare vilket gör arbetet för långtidsobservatörer mer bristfälligt.

ur rapport från 2022

Det märktes tydligt att ledningsgruppen inte varit på plats så länge; det fanns tydliga luckor i introduktionen för långtidsobservatörer och haltande rutiner. Långtidsobservatörerna fick löpande försöka sätta sig in i valsyste- met genom att fråga lokalt snarare än att få en beskrivning från experterna i ledningsgruppen. Ledningsgruppens svaghet visade sig också på valdagen när det gällde tekniska observationsfrågor. Det är också viktigt att etablera valobservationen i tid för att ge logistikerna i ledningsgruppen möjligheter att rekrytera personal både för sitt eget behov och för långtidsobservatörernas. Endast fyra av nio långtidsteam hade chaufförer när de åkte ut till sina observationsområden

ur rapport från 2022

- ✓ Att i framtiden snarare förlänga än att permanent förkorta missioner för att bättre täcka alla aspekter av valet...
- ✓ När observatörerna kallades tillbaka till huvudstaden efter valet hade fortfarande inte alla regionala
- ✓ valkommissioner producerat slutgiltiga sammanräkningsprotokoll.

ur rapport från 2021

- ✓ Att EU EOM har observatörer närvarande redan under perioden när partierna nominerar/väljer sina respektive kandidater ...
- ✓ stora delar av landet var det mer intensiva kampanjer under nomineringsprocessen än under själva valrörelsen. Det var
- ✓ många anklagelser om att det kostade mycket pengar att bli nominerade. Kvinnor var exkluderade på grund av patriarkala
- ✓ traditioner och att de därför inte fick tillräckligt finansiellt stöd. Därför hade det varit bra om EU haft observatörer
- ✓ närvarande redan då partierna nominerade sina kandidater.

ur rapport från 2018

Tendensen att valobservationerna blir kortare bryter mot intentionerna i *Declaration of Principles for International Election Observation*. FN tog 2005 fram principdeklarationen i samarbete med flera observationsorganisationer. Samtliga organisationer i världen av betydelse för valobservation har skrivit på. Såväl EU, OSSE som Folke Bernadotteakademien tillhör undertecknarna. Deklarationen betonar att för att observationen ska vara meningsfull bör en stor del av valcykeln observeras, och dessutom tonar deklARATIONEN ner betydelsen av valdagen.¹²

En kvalificerad valobservation kräver en viss tidslängd. Om valobservatörerna kommer för sent så missas till exempel eventuellt fusk vid kandidatregistrering eller väljarregistrering. Om valobservatörerna åker hem för tidigt så missar de vad som händer i sammanräkningen. Valobservatörer behöver efter valdagen samla in protokoll från vallokalerna för att dessa ska kunna jämföras med vad som matats in vid sammanräkning. En annan avgörande arbetsuppgift är att följa omräkningar som kan påverka valresultatet, liksom klagomålsprocesser.

Ytterligare skäl för en viss tidslängd är de arbetsuppgifter en långtidsobservatör har för att förbereda och iordningställa för korttidsobservatörerna. Att logistikerna i ledningsgruppen kommer i god tid påverkar såväl ledningen som långtidsobservatörerna. Saknas tolk eller chaufför, eller båda två, när långtidsobservatörerna anländer till sin region så går flera observationsdagar förlorade. Att experterna i ledningsgruppen kommer i god tid är avgörande för att de ska kunna sammanställa och presentera för långtidsobservatörerna vad som är viktigast att observera i just det aktuella valet.

Ur de svenska rapporterna framkommer att det under 2017-2022 har varit smygande avkortningar av OSSEs valobservationer. Det har tagits bort dagar både i början och i slutet. Ibland har avkortningarna förklarats med att valet blev hastigt utlyst eller hastigt tidigarelagt.

Resursbrist har också varit förklaring till kortare observationstid, liksom till att observationsområdena i vissa fall blivit större. För långtidsobservatörer har avkortningarna inneburit ohemula arbetsdagar på över 12 timmar sju dagar i veckan. Och trots dessa många arbetstimmar har observatörerna upplevt att de saknar överblick över sina observationsområden, det vill säga kvalitetssänkning. De långa arbetsdagarna förklaras inte av enskilda överambitiösa observatörer, utan av att ledningsgruppens förväntningar på material har ökat, bland annat observation och analyser av sociala medier och av mer logistik för korttidsobservatörer, samtidigt som tiden har kortats.

Svenska intresseföreningen för valobservatörer rekommenderar:

att Utrikesdepartementet verkar för att OSSEs valobservationer ska vara minst sex till åtta veckor för långtidsobservatörer, samt verkar för att korttidsobservatörernas uppdragstid även täcker röstsammanräkning på regional nivå.

¹² Forskningsrapporter om demokratiskt motstånd och valfusk är samstämmiga om att dagens valfusk sker långt tidigare än valdagen. Se Bermeo 2016 *On Democratic Backsliding*.

Lön för kvalitet och trovärdighet

I svenska rapporter från OSSE-observationer påtalas att lönerna för lokalanställda är orimliga, det vill säga för låga och bör höjas, liksom att ersättningen för bilarna blivit för låg. Motsvarande problem finns inte inom EUs valobservationer.

FN har framhållit att lokala valobservatörer bör ses som människorättsförsvare och framhåller de stora risker de tar i sitt arbete. I oktober 2022 gjorde två av FNs speciella rapportörer ett gemensamt uttalande, i vilket de uppmanade medlemsstaterna att säkerställa att nationella och internationella valobservatörer effektivt kan göra sitt jobb, liksom att skydda observatörerna från våld och hot.¹³

Assistenter, tolkar och chaufförer till internationella valobservatörer ger av sin lokalkunskap och kan i många fall ses som observatörer. Här finns en växelverkan, de internationella observatörerna får hjälp att uppmärksamma och förstå och de lokala observatörerna får en kanal, en säkerhetsventil, för att dela med sig av riskfylld kunskap. Till exempel kan internationella observatörer genom lokalanställda, och lokala observatörer, få uppgifter av väljare som är beredda att lämna vittnesmål om röstköp eller om hot mot offentliga anställda. Både dessa väljare och de lokala observatörerna utsätter sig för risker. Den internationella observatören blir deras kanal för att få ut informationen utan att själva skylta med namn.

När lönen för lokalanställda sätts för låg hämmas de internationella valobservatörernas arbete. I USA hösten 2022 var det tänkt att förstärka ledningsgruppen med assistenter för mer stöd till långtidsobservatörerna, men lönen som var bestämd i Warszawa var så låg att det inte gick att få några intresserade sökanden. Under en valobservation i Moldavien uteblev rekryterad tolk flera dagar då ett annat mer välbetalt arbete tog överhand. I Ungern fick vissa observatörer chaufför först efter att nästan halva uppdragstiden hade gått. I Kirgizistan tackade chaufförer med bra bilar nej på grund av låg ersättning. Dessvärre innebar det att i ett område kom alla chaufförer, och skraltigare bilar, från minoritetsgruppen i Kirgizistan, vilket fick OSSEs valobservation att framstå som partisk. I Ukraina blev det inga observationer i de småstäder och byar dit vägen var för dålig för de upphandlade klena bilarna. Chaufförer lämnade robusta bilar i garaget eftersom ersättningen inte ansågs räcka.¹⁴ När tillgången till assistenter och bra fordon minskar eller uteblir så minskar också valobservationens möjligheter att systematiskt samla in uppgifter.

En fråga som återkommer är de kontrakt som tecknas med långtidsobservatörernas lokala assistenter och chaufförer. De har timlön och ska, om de t.ex. slutar tidigare en dag, enligt direktiv inte ha lön för den tiden. Dessutom har de anställda inga andra förmåner (försäkring mm). Vid avrapporteringen diskuterades frågan och många, däribland missionens vice chef, ansåg systemet **ovärdigt** för en organisation som förespråkar demokrati och mänskliga rättigheter. De svenska långtidsobservatörerna delar denna syn. På lämpligt sätt och i lämpligt forum borde Sverige kunna understryka vikten av att tillämpa vedertagna arbetsrättsliga principer.

ur rapport från 2019

För att namnet på OSSEs kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter ska kunna tas på allvar, måste arbetsförhållanden ge respekt till alla anställda, inte minst de lokalt anställda. Det finns annars en risk att värdlandets medborgare tappar respekten för OSSE. En respekt som är nödvändig för att kunna utföra arbetet på ett meningsfullt sätt.

Svenska intresseföreningen för valobservatörer rekommenderar:

att Utrikesdepartementet framför till OSSE att lokalanställdas villkor påverkar kvaliteten på internationella valobservationer;

att Utrikesdepartementet följer upp utvecklingen av lokalanställdas löner och arbetsvillkor.

¹³ Both national and international election observers have reported a significant escalation in the severity and scale of attacks against them, ranging from harassment, false accusations, defamation and threats; to infringement on their right to free movement, detention, expulsion and physical violence. Some have even been killed while carrying out their work. In a number of cases, the harassment, assaults and killings have been perpetrated by members of the state's security services.

Uttalande 27 oktober 2022 från FNs speciella rapportör för organiserings- och mötesfrihet, respektive FNs speciella rapportör för mänskliga rättighetsförsvare. Se referenslistan.

¹⁴ Opartiskhet är en grundregel för en valobservation. Både opartiskhet och bra bilar är också viktiga för säkerheten. Många är de bristfälliga fordon valobservatörer tvingats färdas i.

Fler svenskar bland beslutsfattarna

Expertgruppen för biståndsanalys har utvärderat Folke Bernadotteakademins arbete och publicerade 2021 rapporten: *In Pursuit of Sustainable Peace*. Utvärderingen föreslår att Sverige ska satsa mer på seniora sekunderingar för att nå utrikespolitikens mål. För svensk valobservationsverksamhet innebär det att satsa mer på långtidsobservatörer, samt att få med svenskar i valobservationernas ledningsgrupper, liksom i olika typer av expertinsatser och förstudier, liksom i EUs och OSSEs förvaltning. Detta resonemang har också förts i årsredovisningar från Folke Bernadotteakademien, uttryckt som: att myndigheten har ambitionen att öka antalet sekunderade som har stora möjligheter att påverka insatsernas arbete, till exempel chefs- och insatsledningstjänster och andra strategiska tjänster. Därutöver har Sverige en ny handlingsplan för att få fler svenskar i EUs institutioner. Detta för att motverka ett försvagat inflytande för Sverige och ett växande demokratiskt underskott.^{15,16, 17}

Det krävs ett implementeringsarbete för att kunna se till att valobservationerna verkligen tillämpar de riktlinjer och policydokument som Sverige och andra länder lyckats få 57 deltagande stater i OSSE respektive 27 medlemsstater i EU att underteckna. Ett exempel är, tidigare nämnda, OSSEs handlingsplan för jämställdhet som tydligt stakar ut att valobservationer ska observera kvinnors politiska deltagande. För att Sverige ska kunna bidra till genomförandet behövs representation i lednings- och utvecklingsgrupper.

EUs utrikeschef har framhållit att valobservationerna är ett av EUs viktigaste utrikespolitiska verktyg. Med Sveriges ambition att delta i EUs utrikespolitik bör Sverige satsa på fler sekunderingar på beslutsfattande nivå inom EUs valobservationer. Bland OSSEs ledande företrädare framhålls också valobservationernas stora betydelse och följdriktigt bör Sverige även här satsa mer på beslutsfattarnivå.

Den kompetens som behövs för att komma ifråga för seniora positioner finns i den svenska resursgruppen. Svenska valobservatörer har sedan 1980-talet varit med och utvecklat internationell valobservatörsverksamhet. Några valobservatörer var med och mejslade fram metoder för valobservation. Andra var med om att lägga upp utbildning dels i ett italienskt universitets regi, dels på uppdrag av EU. Under 2000-talets första årtionde var svenska jämställdhetsexperter del av valobservationernas ledningsgrupper. På senare år har bara enstaka svenskar deltagit i OSSEs och EUs utvecklingsarbete. Det är Svenska intresseföreningen för valobservatörers förståelse att detta beror på att denna typ av poster inte bara tillsätts efter kompetens utan att det krävs ett aktivt arbete från Sverige för att presentera och argumentera för svenskar inför OSSEs kontor i Warszawa respektive EU-kommissionen i Bryssel.¹⁸

Därutöver behövs återväxt, det vill säga ett arbete för att upprätthålla kvaliteten på den svenska resursbasen och därmed Sveriges bidrag till internationella valobservationer. I dag är det brist på vidareutbildning för långtidsobservatörer och det saknas stöd för aktiva långtidsobservatörer som vill pröva på att arbeta i valobservationers ledningsgrupp eller dess förstudier.

En viktig faktor för att behålla nuvarande erfarna långtidsobservatörer och för att få fram fler kunniga långtidsobservatörer är tillgången på uppdrag så att personerna kan delta med viss regelbundenhet. Sverige har av olika anledningar inte skickat långtidsobservatörer till flera av OSSEs och EUs valobservationer. Observatörer har fått information från Folke Bernadotteakademien att myndigheten i en del fall inte har kunnat skicka långtidsobservatörer eftersom regeringsbeslutet inte är taget i tid. I flera fall saknar svenska valobservatörer anledningen till varför inga svenskar sekunderats.

¹⁵ Utvärderingen utgick från utrikespolitikens mål 2017-2020 för att stärka fred, demokrati och mänskliga rättigheter. Dessa övergripande mål återkommer i regeringens utrikesdeklaration 15 februari 2023 som prioriterar demokrati och mänskliga rättigheter; satsningar på kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter; liksom också att mål ska vara satta utifrån kvalitet och resultat.

¹⁶ Folke Bernadotteakademins årsredovisningar 2017-2021.

¹⁷ Universitets- och högskolerådet 230829.

¹⁸ Mer om vad svenska valobservatörer gjort tidigare i bilagan Kortkort historik.

I tabellen nedan EU- och OSSE-valobservationer utan svenska långtidsobservatörer.

		Svenska långtidsobservatörer	Inget regeringsbeslut	Annan anledning, respektive övrig anmärkning
Kazakstan	2023	0	X	
Montenegro	2023	0	X	
Bulgarien	2022	0		-
USA	2022	*		Bara två långtidsobservatörer till 10 möjliga platser, viktigt val där OSSE värdat till deltagande stater om att få fler långtidsobservatörer.
Bulgarien	2021	0		<i>Aprilvalet.</i>
Gambia	2021	0		-
Kirgizistan	2021	0		-
Venezuela	2021	0		Heller inga korttidsobservatörer
Guyana	2020	0	X	Heller inga korttidsobservatörer.
Moldavien	2020	0		-
Peru	2020	0	X	Heller inga korttidsobservatörer.
USA	2020	0		Heller inga korttidsobservatörer från statliga resursgruppen. ¹⁹
Kazakstan	2019	0	X	
Polen	2019	0		-

Svenska intresseföreningen för valobservatörer menar att det går att påverka antalet svenskar som antas av Bryssel till EUs valobservationer. Det finns exempel på när andra EU-länder fått med fler observatörer efter kontakter med Bryssel.

En annan faktor för varför Sverige bör satsa mer på långtidsobservatörer är att mer och mer av valfusket sker långt före valdagen.²⁰

Svenska intresseföreningen för valobservatörer föreslår att Sverige tar fram en strategi för fler svenskar i seniora positioner inom internationell valobservation. Strategin bör omfatta ett arbete i Warszawa och Wien, respektive i Bryssel för att främja att svenskar antas till internutbildningar för specifika ledningsgruppsuppdrag samt därefter positioner i valobservationers ledningsgrupper, liksom ett deltagande i utvecklingsarbete.

Svenska intresseföreningen för valobservatörer rekommenderar:

att Utrikesdepartementet ger Folke Bernadotteakademien i uppdrag att ta fram en strategi för fler svenskar i seniora positioner inom internationell valobservation.

¹⁹ Två svenska riksdagsledamöter med platser i OSSE-parlamentet deltog.

²⁰ Se Bermeo 2016.

Bilagor

1. Kortkort historik över svensk valobservation
2. Kort beskrivning av Svensk intresseförening för valobservatörer
3. Lista över svenska rapporter från valobservationer 2017-2022 och referenslista
4. Tabell över observationsland och antal observatörer

Bilaga 1

Kortkort historik om valobservation

Modern svensk valobservation började i och med den stora insatsen i Namibia 1989. Det var en kraftsamling avseende rekrytering, språktest, intervjuer och utbildning. Nyrekryterade fick två veckors utbildning, en vecka på Försvarsmaktens anläggning i Almnäs och en vecka på Sidas kursgård i Uppsala. Många av de 39 valövervakarna i Namibia kom sedan att utgöra ryggraden i svensk valobservationsverksamheten under 1990- och 2000-talen.²¹

Enligt historieböckerna gjordes den första internationella valövervakningen år 1857. Då övervakade representanter för Frankrike, Preussen, Ryssland, Storbritannien, Turkiet och Österrike en folkomröstning i Moldova och Valakiet.²²

Nästa milstolpe kommer hundra år senare i och med FN:s valobservation av en folkomröstning i dåvarande brittiska Togoland. Den slutrapporten kom att mynta begreppet *free and fair*. Två år senare var det valobservation i franska Togoland och FN skickade ut 21 valobservatörer. I den slutrapporten certifierade FN-kommissionären att "*the outcome of the elections faithfully reflects the wishes of the people of Togoland.*"

Organisationen för Amerikanska stater, OAS, började med valtekniskt stöd och valobservation 1962 i Costa Rica. Därefter följde många valobservationer i Latinamerika.

Den framgångsrika folkrörelsen för fria val i Filippinerna i mitten av 1980-talet, med över en halv miljon medborgare som medlemmar, blev förebild för många lokala valobservationsorganisationer.²³

I slutet av 1980-talet kom Världsbanken, Internationella valutafonden och storbanker i USA, Storbritannien och Frankrike, samt Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, OECD, att kräva demokratiskt styrelseskick och marknadsreformer för att bevilja lån, vilket ökade intresset för valobservationer.

Under 1990-talet var det också vanligt att givarländer, såsom Sverige, Norge, Nederländerna och Danmark, gick samman och upprättade valobservationer, till exempel i Zambia 1991 och Etiopien 1992. Svenska observatörer deltog i stora FN-ledda valobservationer bland annat med; 21 svenskar i Kambodja år 1993; och 58 svenskar i Sydafrika 1994.^{24,25}

Sida tog initiativ till att utveckla metoder för valobservation, vilket ledde till den metod som fortfarande används inom OSSE, och till OSSEs handbok för valobservation. Överenskommelsen som ligger till grund för metoderna är Köpenhamnsdokumentet från 1990, i vilket OSSEs deltagande stater etablerade internationella kriterier för val och observation av val. I dokumentet står att närvaro av både inhemska och internationella observatörer kan förbättra valprocessen.

Första gången Sverige skickade valobservatörer med EU var 1995 till Guatemala. Då saknade EU observationsmetod och fick också under 1990-talet mycket kritik för detta. EU kom vid millennieskiftet

²¹ Promemoria av vaxexpert Tord Drugge 2016.

²² Promemoria av Torgny Hinnemo, Utrikesdepartementet 2008.

²³ <https://aceproject.org/ace-en/focus/international-election-observation/iii.-origins-and-evolution-of-international> nedladdad 230215.

²⁴ Mer information om de första valobservationerna finns på <http://utlandsveteran.se/new-cover-page-76>.

²⁵ Efter valobservationen i Sydafrika kom FN att inrikta sitt arbete på logistik för val och valadministration. Sedan dess har EU, OAS och OSSE varit de dominerande inom valobservation.

att välja många metoder från svenska experter och från OSSE i bygget av sin observationsmetod. Sida fick bland annat i uppdrag från Bryssel att ordna utbildning för utbildare från alla EUs medlemsländer. Detta eftersom den svenska modellen för utbildning av valobservatörer hade visat sig vara effektiv och skulle kunna ge en bra grund för gemensam EU-standard för förberedelseutbildning.^{26,27}

Utöver förberedelseutbildning satsade Sverige på avrapporteringar för alla valobservatörer. Dessa avrapporteringar blev också fortbildning för observatörerna.

OSSEs valobservationsverksamhet började 1996. OSSE har sedan dess haft den mest omfattande valobservationsverksamheten av alla internationella observationsorganisationer. Förrförra året, 2021, genomförde OSSE sin 400:e valobservation.

I snitt har Sverige sänt 100-120 valobservatörer per år till 15-20 uppdrag. Den svenska resursgruppen som började byggas upp 1989 kom att formaliseras i slutet av 1990-talet. De första 20 åren förvaltades gruppen av Sida och sedan 2016 av Folke Bernadotteakademien. Grundstommen i resursgruppen var veteranerna från Namibia och de många svenskar som bistod länderna på Balkan med valexperter efter fredsavtalen 1995. Resursgruppen består i dag av drygt 200 personer; valexperter, tidigare biståndsarbetare, tidigare riksdagsledamöter, pensionerade diplomater, tidigare FN-poliser och FN-militärer, statistiker, jurister, journalister, statsvetare och andra samhällsvetare. Slutrapporterna från OSSEs och EUs valobservationer används vid förhandlingar om handel och samarbete. Till exempel har OSSEs slutrapporter från östra Europa använts som underlag i förhandlingar om en närmare relation till EU. EUs rapporter har i sin tur exempelvis använts i utformningen av utrikespolitikens demokratistöd.²⁸

De rapporter svenska observatörer skriver till Utrikesdepartementet och Folke Bernadotteakademien har två syften; det ena är att komplettera den officiella slutrapporten från OSSE respektive EU; det andra att lämna rekommendationer för att upprätthålla och möjligen förbättra kvaliteten på valobservationerna.

OSSEs slutrapporter finns på hemsidan osce.org/odihr/elections.

EUs slutrapporter finns på hemsidan eod.eu/eom-reports/.

De svenska rapporterna arkiveras av myndigheten Folke Bernadotteakademien.

Valobservatör, valövervakare, valexpert

När FN och OAS i början blev inbjudna att observera val kallade de sin verksamhet valövervakning. Valövervakarna kunde gripa in om de såg något fel i processen. Under 1990-talet blev det vanligare med observatörer som per definition inte får ingripa.

FN har tagit fram en uppförandekod för valobservatörer som ett 50-tal organisationer, däribland OSSE, EU och Folke Bernadotteakademien, har anslutit sig till.

En del svenska valobservatörer är också valexperter. Detta kan bero på att de har arbetat mycket med svenska val, att de deltagit i valteknisk utbildning utomlands eller i Sverige, eller att de har akademisk expertkunskap. Det finns förstås också valexperter som inte har varit eller är valobservatörer.

²⁶ Pressmeddelande Sida 11 sep 2000. Svenska valexperter inbjöds också att hålla utbildning i Belgien, Finland och Italien.

²⁷ En valobservatör kan vara också var valexpert, och omvänt. En som är valexpert inom Sverige, arbetar med svenska val eller forskar, är kanske inte internationell valobservatör. Och en nybörjare som valobservatör behöver rejält med erfarenhet innan hon eller han kan kalla sig valexpert.

²⁸ Ett exempel på policydokument som antagits av EU-institutioner och som har starkt fokus på att följa upp rekommendationer från EUs valobservationer är: EU Action Plan on human rights and democracy 2020-2024.

Svenska intresseföreningen för valobservatörer

[Svenska intresseföreningen för valobservatörer](#) bildades i mars 2015. Föreningen arbetar för att åstadkomma hög kvalitet på svenskt deltagande i internationell valobservation.

Föreningen verkar för att Sverige ska delta i förbättringsarbete för både OSSEs som EUs valobservationsverksamhet.

Föreningen verkar också för att de som rekryteras till den svenska resursbasen har lämplig kompetens, liksom att valobservatörerna i nuvarande svenska resursbas får fortbildning.

De första åren arbetade föreningen med att bistå Folke Bernadotteakademin som 2016 tog förvaltningen av den svenska valobservationsverksamheten från Sida.

Hösten 2021 anordnade föreningen en utvecklingskonferens med tema Observation av kvinnors politiska deltagande och Observation av propaganda på sociala medier. I förberedelserna till konferensen samarbetade föreningen med Riksdagens OSSE-delegation. Även regeringskansliet uppmärksammade konferensen bland annat genom att dåvarande utrikesminister inledningstalade. Med Årsrapporten 2023 vill föreningen lyfta fram medlemmarnas mest angelägna rekommendationer till Utrikesdepartementet och Folke Bernadotteakademin.

För närvarande har föreningen 70 medlemmar.

42 medlemmar har observerat val i mer än 20 år.

38 medlemmar arbetar respektive har arbetat som långtidsobservatörer.

27 medlemmar arbetar respektive har arbetat med utbildning för valobservatörer.

Alla medlemmar arbetar med eller har arbetat med svenska val. De flesta är röstmottagare, valförrättare, under riksdags-, region- och kommunalval. Över 10 har arbetat med förtidsröstning.

10 medlemmar är eller har varit ansvariga för valadministration i sin kommun eller sitt län.

Ovanstående uppräknig för att framhålla den samlade erfarenhet och kunskap som finns i Svenska intresseföreningen för valobservatörer.

Styrelse år 2023: ordförande Tina Lundh, kassör Rebecca Palmer, ledamöter Claes Johan Alexandersson, Astrid Nuñez, Karl Lindberg och suppleanter Daniel Olsson och Maud Johansson.
svenskvalobs@gmail.com

www. - - - (hemsidan under renovering).

Svenska rapporter från valobservationer 2017-2022 och referenser

Svenska valobservatörers rapporter

2017 Rapporter från valobservation i följande länder: **Albanien** parlamentsval juni; **Armenien** parlamentsval; **Gambia** parlamentsval april; **Georgien** lokalval, oktober; **Honduras** president- och kongressval; **Kenya** presidentval, parlamentsval, mm augusti och oktober; **Kirgizistan** presidentval oktober; **Kosovo** lokalval oktober och november; **Kosovo** parlamentsval juni; **Liberia** parlaments- och presidentval oktober och december; **Mongoliet** presidentval juni och juli; **Nordmakedonien** (då formellt FYROM) lokalval oktober; **Nepal** parlaments- och regionalval november, svenskt deltagande både i EUs och i Carter Centers valobservationer; **Turkiet** folkomröstning april; **Östtimor** president- och parlamentsval mars och juli.

2018 Rapporter från valobservation i följande länder: **Armenien** parlamentsval december; **Azerbajdzjan** presidentval april; **Bosnien Hercegovina** parlaments- och presidentval oktober; **El Salvador** parlamentsval mars; **Georgien** presidentval oktober och december; **Libanon** parlamentsval maj; **Madagaskar** presidentval november; **Mali** presidentval juli och augusti; **Montenegro** presidentval maj; **Nordmakedonien** folkomröstning september; **Pakistan** parlamentsval april; **Paraguay** lokal-, kongress- och presidentval april; **Ryssland** presidentval mars; **Sierra Leone** president-, parlaments- och lokalval mars; **Tunisien** lokalval maj; **Turkiet** president- och parlamentsval juni; **Zimbabwe** parlaments- och presidentval juli.

2019 Rapporter från valobservation i följande länder: **Albanien** lokalval december; **Belarus** parlamentsval november, **El Salvador** presidentval februari; **Guatemala** lokal-, kongress- och presidentval juni och augusti; **Kazakstan** presidentval juni; **Kosovo** parlamentsval oktober; **Malawi** president-, parlaments- och lokalval maj; **Moldavien** parlamentsval februari; **Moçambique** president-, parlaments- och provinsval oktober; **Nigeria** president- och guvernörsval februari och mars; **Nordmakedonien** presidentval april och maj; **Senegal** presidentval februari; **Sri Lanka** presidentval november; **Tunisien**, parlaments- och presidentval september och oktober; **Ukraina** presidentval mars och april; **Ukraina** parlamentsval juli; **Uzbekistan** parlamentsval december.

2020 Rapporter från valobservation i följande länder: **Azerbajdzjan** parlamentsval februari; **Georgien** parlamentsval oktober; **Ghana** president- och parlamentsval december; **Kirgizistan** parlamentsval oktober; **Montenegro** parlamentsval augusti; **Ukraina** lokalval oktober.

2021 Rapporter från valobservation i följande länder: **Albanien** parlamentsval april; **Armenien** parlamentsval juni; **Bulgarien** parlamentsval juli; **Georgien** lokalval oktober; **Honduras** lokal-, kongress- och presidentval; **Irak** parlamentsval oktober; **Kazakstan** parlamentsval januari; **Kirgizistan** presidentval januari; **Kirgizistan** parlamentsval oktober; **Kosovo** lokalval oktober och november; **Moldavien** parlamentsval juli; **Nordmakedonien** lokalval oktober; **Uzbekistan** presidentval oktober; **Zambia**, lokal-, parlaments- och presidentval december.

2022 Rapporter från valobservation i följande länder: **Bosnien** lokal-, parlaments- och presidentval oktober; **Bulgarien** parlamentsval oktober; **Colombia** parlamentsval mars, presidentval maj EUs observation; **Colombia** presidentval maj och juni OAS valobservation; **Kazakstan** presidentval november; **Kenya** presidentval augusti; **Lesotho** parlamentsval oktober; **Libanon** parlamentsval maj; **Sao Tomé och Principe** parlaments- och lokalval september; **Serbien** parlaments- och presidentval april; **Ungern** parlamentsval och folkomröstning april; **USA** kongressval november; **Östtimor** presidentval mars och april.

Referenser

- ACE Electoral Knowledge Network. Origins and Evolution of International Observation
<https://aceproject.org/ace-en/focus/international-election-observation/iii.-origins-and-evolution-of-international>. (Hämtad 2023-02-20).
- Bermeo, Nancy. 2016. On Democratic Backsliding, *Journal of Democracy*, Volume 27, Number 1, January 2016.
- Drugge, Tord. 2018. Några tankar bakom önskemål om en utvecklingskonferens för valobservatörsverksamheten, promemoria delad med Folke Bernadotteakademien.
- Expertgruppen för biståndsanalys. 2021. In Pursuit of Sustainable Peace: An Evaluation of the Folke Bernadotte Academy 2008–2019. <https://eba.se/rapporter/utvardering-av-folke-bernadotteakademien-2/18777/> (Hämtad 2023-02-11).
- Europeiska revisionsrätten. 2017. Valobservatörsuppdrag – ansträngningar har gjorts för att följa upp rekommendationer men övervakningen behöver bli bättre.
https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_22/SR_ELECTION_OBS_SV.pdf (Hämtad 2023-04-03).
- Europeiska utrikestjänsten (European Union External Action)
- Action Plan on human rights and democracy 2020-2024
https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf . (Hämtad 2023-02-24).
 - Handbook for European Union Election Observation. Handbok för valobservatörer.
https://www.eeas.europa.eu/eeas/handbook-eu-election-observation-3rd-edition-2016_en eller https://www.eods.eu/library/EUEOM_Handbook_2016.pdf. (Hämtad 2023-02-24).
 - Speech by High Representative/VicePresident Josep Borrell at the Annual meeting of the Declaration of Principles for International. 2022-12-07. https://www.eeas.europa.eu/eeas/international-election-observation-speech-highrepresentativevice-president-josep-borrell_en. (Hämtad 2023-02-22).
- Folke Bernadotteakademien
- Fredsarkivet, Utlandsveteraner, Fokus: Valobservatörer 2021. [Utställningen omfattar åtta olika valobservationer indelade i dito antal delar, dit Sverige via Sida sekunderade valobservatörer under perioden 1989-1996.] <http://utlandsveteran.se/fokus-valobservatr> (Hämtad 23-02-27).
 - Årsredovisningar 2017-2022. <https://fba.se/sok/?q=%C3%A5rsredovisning> (Hämtade 2023-02-27).
- FN
- Declaration of Principles for International Election Observation. 2005
<https://www.osce.org/files/f/documents/e/c/215556.pdf>. (Hämtad 230224) och <https://electionstandards.cartercenter.org/at-work/collaborative-efforts-towards-standards/endorsing-organizations/> [56 anslutna organisationer 2020-12-04] (Hämtad 2023-04-09).
 - The Situation of Election Observers as Human Rights Defenders. 2022
[Gemensamt uttalande från två av FNs specialrapportörer, rapportören för människorättsförsvare respektive rapportören för mötesfrihet och organisationsrätt].
<https://srdefenders.org/information/the-situation-of-election-observers-as-human-rights-defenders%ef%bf%bc/> (Hämtad 2023-02-25).
- Hinnemo, Torgny. 2008. Valobservation – en ryskeuropeisk tvist med traditioner, Promemoria, Utrikesdepartementet, enheten för Östeuropa och Centralasien.
- Inter-Parliamentary Union. 2023. Monthly ranking of women in national parliaments. [Global data on

national parliaments]. <https://data.ipu.org/women-ranking?month=3&year=2023>. (Hämtad 2023-02-25).

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE

- OSCE Action Plan for the promotion of gender equality 2004
<https://www.osce.org/files/f/documents/7/d/23295.pdf> (Hämtad 2023-02-25).
- Handbook for on Observing and Promoting Women's Electoral Participation. 2023.
<https://www.osce.org/odihr/elections/women-participation> (Hämtad 2023-05-01).
Ersätter Monitoring Women's Participation in Elections. 2004.
<https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/13938.pdf>. (Hämtad 2023-03-26).

Sida. 2000. Valexperter från hela EU utbildas i Sverige. [Pressmeddelande]. 2000-09-11.

<https://news.cision.com/se/sida/r/valexperter-fran-hela-eu-utbildas-i-sverige,c28635> eller
<https://mb.cision.com/wpyfs/00/00/00/00/00/01/43/4A/bit0002.pdf>. (Hämtad 2023-03-26).

Sveriges regering.

- Utrikesdeklarationen 2023. [Regeringens deklaration vid 2023 års utrikespolitiska debatt i riksdagen onsdagen den 15 februari 2023].
<https://www.regeringen.se/contentassets/da8179fdfe1b4d9cb1dc8bef9681c8b4/utrikesdeklarationen-2023.pdf>. (Hämtad 2023-02-22).
- Rekrytering av svenskar till EUs institutioner. 2021-02-09.
<https://www.regeringen.se/sverige-i-eu/eu-representationen/rekrytering-av-svenskar-till-eus-institutioner/> (Hämtad 2023-04-03).

Universitets- och högskolerådet

- Målet nu är fler svenskar i EU:s institutioner. 2023-08-29
<https://www.uhr.se/om-uhr/nyheter/2023-nyheter/malet-nu-ar-fler-svenskar-i-eus-institutioner/>
(Hämtad 23-09-02).

Tabeller över observationsland och antal observatörer

Förkortningar i tabellerna nedan

EOM	Election Observation Mission. Valobservation
EU	Europeiska unionen
LEOM	Limited Observation Mission. Begränsad valobservation, inga korttidsobservatörer.
OAS	Organisationen för Amerikanska Stater
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

2022			valobs korttid totalt	svenska korttid	valobs långtid totalt	svenska långtid
	OSSE	val				
Bosnien	EOM	Lokalt, parlament och president	285	39	24	2
Bulgarien	EOM	Parlament	150	21	12	0
Ungern	EOM	Parlament	200	23	18	2
Kazakstan	EOM	President	260	19	30	2
Serbien	EOM	President och parlament	250	27	26	2
USA	LEOM	Kongress	0	0	40	2
EU						
Colombia	EOM	Kongress	34	1	34	2
Colombia	EOM	President	34	2	34	0
Kenya	EOM	Lokalt, parlament och president	48	1	48	1
Lesotho	EOM	Parlament	30	1	20	2
Libanon	EOM	Parlament	40	2	30	1
Sao Tomé och Príncipe	EOM	Lokalt, parlament och president	18	1	10	1
Östtimor	EOM	President	0	0	26	2
OAS						
Colombia	EOM	President	60	3	18	1

2021			valobs korttid totalt	svenska korttid	valobs långtid totalt	svenska långtid
	OSSE	val				
Albanien	LEOM	Parlament	0	0	24	3
Armenien	EOM	Parlament	205	14	26	2
Bulgarien	LEOM	Parlament	0	0	14	2
Georgien	EOM	Lokalt	350	5	30	4
Kazakstan	LEOM	Parlament	0	0	24	3
Kirgizistan	EOM	Parlament	231	4	26	0
Moldavien	LEOM	President	0	0	22	3
Nordmakedonien	EOM	Parlament	193	4	28	2
Uzbekistan	EOM	Lokalt	125	7	20	1
EU						
Gambia	EOM	Lokalt, parlament och president	0	0	30	2
Honduras	EOM	Kongress	0	0	20	1
Irak	EOM	Lokalt	34	0	22	2
Kosovo	EOM	President	0	2	16	0
Venezuela	EOM	Lokalt	34	0	44	0
Zambia	EOM	Lokalt, parlament och president	0	0	32	2

2020			valobs korttid totalt	svenska korttid	valobs långtid totalt	svenska långtid
	OSSE	val				
Azerbajdzjan	EOM	Parlament	250	14	26	3
Bulgarien	LEOM	Parlament	0	0	12	0
Georgien	LEOM	Parlament	0	0	28	3
Kirgizistan	LEOM	Parlament	0	0	18	3
Moldavien	LEOM	President	0	0	24	0
Montenegro	LEOM	Parlament	0	0	10	2
Ukraina	LEOM	Lokalt	0	0	66	3
USA	LEOM	President, kongress	0	0	30	0
	EU					
Ghana	EOM	President	0	0	40	1
Guyana	EOM	Lokalt, parlament och president	20	0	14	0
Peru	EOM	Kongress	0	0	50	0

2019			valobs korttid totalt	svenska korttid	valobs långtid totalt	svenska långtid
	OSSE	val				
Albanien	EOM	Lokalt	200	7	18	1
Belarus	EOM	Parlament	282	10	30	2
Kazakstan	EOM	President	235	7	22	0
Nordmakedonien	EOM	President	250	8	18	2
Moldavien	EOM	Parlament	208	18	28	3
Polen	LEOM	Parlament	0	0	10	0
Ukraina	EOM	Parlament	695	14	96	2
Ukraina	EOM	President	790	44	90	4
Uzbekistan	EOM	Parlament	241	15	30	3
	EU					
El Salvador	EOM	President	28	1	28	2
Kosovo	EOM	Parlament	36	2	18	1
Malawi	EOM	Lokalt, parlament och president	32	1	28	1
Moçambique	EOM	Lokalt, parlament och president	76	2	32	1
Nigeria	EOM	Lokalt, parlament och president	0	0	40	2
Senegal	EOM	President	56	2	28	1
Sri Lanka	EOM	Parlament	30	2	31	1
Tunisien	EOM	President och parlament	28	1	28	1
	OAS					
Guatemala	EOM	President	60	2	22	0

2018			valobs korttid totalt	svenska korttid	valobs långtid totalt	svenska långtid
	OSSE	val				
Armenien	EOM	Parlament	244	10	24	2
Azerbajdzjan	EOM	President	237	(...)	28	1
Bosnien	EOM	Lokal, parlament och president	227	22	22	3
Georgien	EOM	President	(...)	20	28	2
Montenegro	EOM	President	81	8	16	1
Nordmakedonien	EOM	Folkomröstning	178	9	20	0
Ryssland	EOM	President	400	11	60	2
Turkiet	EOM	President och parlament	324	13	22	1
Ungern	LEOM	Parlament	0	0	6	0
USA	LEOM	Kongress	0	0	36	0
EU						
El Salvador	EOM	Parlament	28	1	28	2
Libanon	EOM	Parlament	34	1	24	1
Madagaskar	EOM	President	46	2	40	1
Mali	EOM	President	30	2	20	0
Pakistan	EOM	Parlament	0	0	60	2
Paraguay	EOM	Lokalt, kongress och president	34	1	24	1
Sierra Leone	EOM	President och parlament	40	1	28	1
Tunisien	EOM	Lokalt	28	1	28	0
Zimbabwe	EOM	President och parlament	44	1	44	2

2017			valobs korttid totalt	svenska korttid	valobs långtid totalt	svenska långtid
	OSSE	val				
Albanien	EOM	Parlament	255	13	26	2
Armenien	EOM	Parlament	312	21	28	2
Bulgarien	LEOM	Parlament	0	0	8	0
Georgien	EOM	Lokalt	196	15	22	1
Kirgizistan	EOM	President	272	14	26	1
Mongoliet	LEOM	President	0	0	20	2
Nordmakedonien	EOM	Lokalt	148	5 ^a	20	1
Turkiet	LEOM	Folkomröstning	0	0	24	3
EU						
Gambia	EOM	Parlament	14	1	14	1
Ghana	EOM	President och parlament	32	0	24	0
Honduras	EOM	Lokalt, kongress och president	40	2	22	1
Kenya	EOM	Lokalt, parlament och president	32	0	30	1
Kosovo	EOM	Lokalt	42	2	20	1
Kosovo	EOM	Parlament	32	1	16	0
Liberia	EOM	President och parlament	34	3	20	1
Nepal	EOM	Lokalt, parlament och president	40	2	38	1
Carter Center						
Nepal	EOM	Lokalt, parlament och president	32	2	24	0

a. Andra omgången nio svenska korttidsobservatörer.